

Metropoolregio Amsterdam

Klimaatbestendig

Plan van Aanpak 2019

Versie 10-12-2018

Klimaatverandering is realiteit

Het wordt warmer, droger, natter en er is een kans op overstromingen vanuit de zee of de rivieren. Afgelopen zomer is maar weer eens gebleken dat extreme weersituaties zich niet beperken tot alleen wateroverlast. De lente en zomer kenmerkte zich door langdurige periodes van droogte. In oktober bereikte de Rijn bij Lobith een historisch lage waterstand, dit gaf grote problemen voor scheepvaart en het terugdringen van zout water in het westen van Nederland. Er waren twee landelijke hittegolven. De heetste dag was 26 juli, toen werd het 38,2 graden in Arcen.

De MRA wil een internationaal concurrerende regio zijn en blijven, met een aantrekkelijke leefomgeving waarin veilig gewoond, gewerkt en gecreëerd kan worden. En waar investeringen niet door water worden overspoeld. In 2018 is het programma klimaatadaptatie van start gegaan aan de hand van een plan van aanpak dat door platform Ruimte in februari 2018 is vastgesteld. Met 40 collega's is gewerkt aan draagvlak voor een klimaatbestendige woningbouw en een analyse van vitale en kwetsbare functies met bijzondere aandacht voor wegen en energienetwerken. Voor ontwikkelaars en gemeenten is een handreiking gemaakt waarin uitgangspunten staan voor een klimaatbestendige gebiedsontwikkeling.

Het programma Klimaatadaptatie – actie 6 uit de MRA agenda – borduurt hier in 2019 op voort. Dit door de stappen van het Deltaplan ruimtelijke adaptatie (DPRA) verder te vertalen naar de realiteit van de Metropoolregio Amsterdam. Het op 20 november gesloten bestuursakkoord Klimaatadaptatie geeft een impuls aan de aanpak, uitvoering en de maatregelen zoals afgesproken in het DPRA. De MRA kan een rol spelen bij de verbinding met het Rijk van lokale initiatieven en kan een rol spelen bij het delen van kennis en ervaringen. Dit in nauwe samenwerking met publieke partners en marktpartijen.

Leeswijzer

Dit plan van aanpak voor 2019 is een uitwerking van de ontwikkelrichting klimaatbestendigheid (actie 6) van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) als vervolg op de producten die in 2018 ontwikkeld zijn. De MRA biedt kansen om tussen overheden afspraken te maken over de toekomstbestendigheid van de regio. De meerwaarde van de MRA ten opzichte van andere samenwerkingsverbanden ligt op de verbinding tussen klimaatopgaven – veel gerelateerd aan waterbeheer – en ruimtelijke ordening, landschap en economie.

Dit plan van aanpak is bedoeld om de visie en strategie vast te laten stellen in het platform Ruimte van de MRA. Bestuurlijke trekkers zijn gemeente Haarlem en Waterschap Amstel, Gooi en Vechtstreek..

Om de enorme gevolgen van klimaatverandering voor te blijven is het essentieel om in MRA verband af te stemmen welke ontwikkelprincipes gelden voor het klimaatbestendig bouwen van nieuwbouwwijken (met bijzondere aandacht voor de sleutelprojecten uit de versnellingsopgave 1.11) en de extra bescherming van vitale en kwetsbare infrastructuur. De bestuurders hebben de kans om op MRA schaal één lijn te trekken voor het klimaatbestendig maken van nieuwe ontwikkelingen. Op korte termijn, door aanvullende eisen mee te geven aan de woningbouwopgave. En voor lange termijn, door klimaatbestendigheid nog beter te integreren in ruimtelijke en sociale plannen. Dit heeft consequenties voor de huidige planontwikkelingen omdat (her)overwogen moet worden of deze voldoende klimaatbestendig worden ingericht. Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) bevat concrete acties en doelen voor partners om Nederland op heel veel plekken anders in te richten en zo de toenemende schade door wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen te verminderen.

De situatie: de mogelijke gevolgen zijn enorm

De effecten van klimaatverandering zijn onder te verdelen in vier thema's: het wordt warmer, droger, natter en er is een kans op overstromingen vanuit de zee of de rivieren. Als de MRA zich niet aanpast aan het veranderende klimaat kan de schade in onze steden landelijk oplopen tot zo'n € 70 miljard in de periode tot 2050 (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, 2017). De urgentie ons aan te passen en te werken aan klimaatbestendigheid is dan ook groot.

De MRA is divers en tegelijkertijd een van de meest verstedelijkte gebieden van Nederland met een geïnvesteerd vermogen van vele honderden miljarden euro's. De MRA is door de vele bedrijven die er zijn gevestigd één van de grote economische motoren van Nederland. Klimaatverandering kan deze motor laten vastlopen. Door de lage ligging ten opzichte van zeeniveau zijn de gevolgen bij overstroming vanuit zee, meren of de rivieren enorm. De MRA is daarom kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Denk daarbij aan kwetsbaarheid van infrastructuur zoals het wegvallen van vluchtroutes, communicatiemogelijkheden en de stroomvoorziening. Piekbuien in zowel de stad als in de buitengebieden, zorgen voor overlast en schade. Het watersysteem van de MRA heeft over het algemeen gezien beperkte mogelijkheden voor het opvangen van fluctuaties en extremen. Langdurige droogte kan leiden tot versnelde bodemdaling, problemen voor de bedrijven in de polders en funderingsproblematiek in de steden. Langere droge perioden veroorzaken ook watertekort waardoor bijvoorbeeld verzilting van de landbouwgronden en natuurgebieden kan optreden en de industrie steeds vaker een tekort heeft aan koelwater. Hittestress in het stedelijk gebied kan leiden tot overlast. Verminderde arbeidsproductiviteit, door toename van het aantal tropische slapeloze nachten.

Doelstelling: Een klimaatbestendige MRA

De urgentie dwingt tot maatregelen – nationaal beleid dwingt ons tot handelen.

Uit voorgaande blijkt dat extremer weer vaker zal voorkomen en Nederland klimaatbestendig moet worden ingericht. Klimaatadaptatie vraagt betrokkenheid en actie van veel partijen en alle overheidslagen. Elke partij handelt vanuit zijn eigen kerntaak en verantwoordelijkheid. Het Rijk beoogt dat partijen hierover samen afspraken maken en actie ondernemen. Hiervoor worden partijen rond de tafel gebracht. Het gaat hierbij om publieke en private partijen.

Op nationaal niveau is sinds 2010 het Deltaprogramma van kracht en is eind 2016 de Nationale klimaatadaptatiestrategie vastgesteld (NAS). Op Prinsjesdag 2017 werd het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA) gepresenteerd. Met het DPRA geven de gezamenlijke overheden invulling aan de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie van 2014, waarin onder andere is gesteld dat de inrichting van Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn. Om dit te bereiken moet ruimtelijke adaptatie vanaf 2020 onderdeel

zijn van beleid en uitvoeringsplannen van gemeenten, provincies, de waterschappen en het Rijk. Dit heeft consequenties voor de huidige planontwikkelingen, omdat heroverwogen moet worden of deze voldoende klimaatbestendig worden ingericht. Het DPRA bevat concrete acties en doelen voor partners om Nederland op heel veel plekken anders in te richten en zo de toenemende schade door wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen te verminderen. Deze grote opgave verschilt van plaats tot plaats en van schaalniveau tot schaalniveau. Voor de nodige versnelling is in het DPRA opgenomen dat alle gemeenten de komende twee jaar de kwetsbaarheid voor klimaatverandering in kaart brengen (stresstest) en risico dialogen met alle partijen moeten voeren.

De meerwaarde van de MRA

De MRA kan bovenlokale klimaatopgaven integraal benaderen met waterbeheer, ruimtelijke ontwikkelingen en economie.

De effecten van klimaatverandering zijn voelbaar op alle schaalniveaus. Hierbij kan worden gedacht aan:

- Individueel niveau: versteende achtertuinen leiden tot meer hittestress, omdat er geen afkoeling kan plaatsvinden – bij gebrek aan groen- en ook de nachten extreem warm blijven;
- Straatniveau: extreme regenval leidt tot wateroverlast door een traditionele ruimtelijke inrichting;
- Stedelijk niveau: (aanhoudende) droogte kan leiden tot funderingsproblematiek;
- Regionaal niveau: de bescherming van vitale en kwetsbare infrastructuur, zoals ziekenhuizen, datacentra en hoofdwegennet, tegen overstromingen is niet geoptimaliseerd.

De MRA laat lokaal wat lokaal moet en al gaande is. De meerwaarde van de MRA – als bestuurlijk overlegstructuur tussen inliggende gemeenten, provincies en waterschappen – ligt bij afstemming over uitgangspunten en afspraken op regionaal niveau. De rol van de MRA hierbij is niet om op lokaal projectniveau advies te geven, omdat er op lokaal niveau tussen partijen al samenwerking gezocht wordt. In 2018 zijn ambities en een handreiking gemaakt ter ondersteuning van een klimaatbestendige nieuwbouw.

Klimaatadaptatie houdt zich niet aan bestuurlijke grenzen. De MRA biedt mogelijkheden om bovenlokale vraagstukken integraal te benaderen, gezamenlijke ambitie neer te leggen en daarnaar te handelen. De bestuurlijke afspraken zijn vrijwillig maar niet vrijblijvend. De uitwerking van de afspraken vindt plaats met zeven deelregio's. De overheden zelf zijn verantwoordelijk voor de doorwerking van de afspraken naar hun organisatie. Hierdoor biedt de MRA bij uitstek kansen om tussen overheden afspraken te maken over de toekomstbestendigheid van de regio.

Doorwerking van nieuwe uitgangspunten in lokaal beleid en handelen is nodig

De MRA biedt ook meerwaarde boven andere publieke samenwerkingsverbanden (zoals de samenwerking in de waterketen), omdat het de klimaatopgaven kan verbinden aan meerdere beleidsterreinen. Zoals ruimtelijke ordening en economie, en andere beleidsterreinen die nodig zijn om de overige zes ontwikkelrichtingen uit te voeren. Dit werkt door van bestuursniveau tot uitvoering. Een meerwaarde ligt ook in de rol die de MRA heeft als verbindende schakel tussen het Rijk en de gemeenten/de regio.

Klimaatadaptatie koppelt mee met de 6 ontwikkelrichtingen uit de MRA agenda.

1. Ruimte geven aan wonen en werken;
2. Slimmer en innovatiever werken;
3. De leefkwaliteit verbeteren;
4. Versnellen van de transitie naar een schone economie;
5. Beter verbinden;
6. De metropoolregio klimaatbestendig maken;
7. De metropoolregio wendbaarder maken.

Activiteiten en producten in 2019 die bijdragen aan het klimaatbestendig maken van de MRA regio

Het Platform Ruimte heeft een bedrag van 100.000,- euro opgenomen in de begroting voor 2019. Deze middelen worden in 2019 deels ingezet om de producten zoals ingezet in 2018 door te ontwikkelen en daarbij ook op inhoud verder te verdiepen. De analyse van de opgaven voor de vitale en kwetsbare infrastructuur in MRA wordt uitgebreid en vertaald naar een praktische uitwerking.

Daarnaast is er specifiek aandacht voor de doorwerking van ontwikkelde ambities en handreiking naar beleid en handelen van gemeenten en marktpartijen.

Indicatieve begroting 2019 en omschrijving producten

Producten	Uitleg	Begroting
0. Intentieverklaring klimaatbestendige gebiedsontwikkeling.	Met MRA partners (publiek en privaat) een intentieverklaring ondertekenen voor klimaatbestendige gebiedsontwikkeling. Tevens wordt hier de ambitie voor extra bescherming van vitale en kwetsbare infrastructuur meegenomen.	Pm.
1. Klimaatbestendige gebiedsontwikkeling		€30.000,-
Klimaatbestendige uitgangspunten toetsen en handreiking verder uitwerken.	In gesprek met markt en gemeenten de handreiking toetsen op uitvoerbaarheid, uitlegbaarheid en handhaafbaarheid. Toepassing van klimaatbestendige uitgangspunten en ambities op de 8 sleutelprojecten zoals benoemd in actie 1.1 en 1.11. en overige woningbouwprojecten. Dit in samenwerking met het programma energietransitie en circulariteit.	
Inventariseren 'meekoppelkansen' voor klimaatbestendige gebiedsontwikkeling.	Hierbij wordt in samenwerking met andere ontwikkelrichtingen (landschap, energie, circulair, bereikbaarheid, economie) en investeringen (e.g. MIRT) onderzocht welke 'geen spijt maatregelen' direct in aanbestedingen en ontwerpen kunnen worden meegenomen.	
2. Vitale en kwetsbare infrastructuur		€30.000,-
Nadere uitwerken netwerken wegen en elektriciteit. Analyse van kwetsbaarheden door klimaatverandering: - voor grote bedrijven en industrie langs het Noordzeekanaal - voor kwetsbare objecten typisch voor de regio --+	het onderwerp wegen te verbreden tot mobiliteit door ook te kijken naar spoor en vaarwegen. Formuleren van ambities. Het in beeld brengen van de netwerken en objecten en de kwetsbaarheden daarvan voor klimaatveranderingen.	€30.000,-
Digitalisering	Digitaal ontsluiten van het kaartmateriaal en de analyse.	
3. Communicatie/ Bewustwording		€40.000,-
Organiseren expertmeeting	Testen van de handreiking, haalbaarheid ambities, gebiedsontwikkeling, kosten, Combinaties tussen thema's (energie, circulariteit.	€10.000,-

Gespreksmethodiek – risicodialogen op MRA niveau	Bewustwording bij overheden, bedrijven en instellingen stimuleren.	€20.000,-
MRA Klimaatatlas	In 2018 is voor de MRA een klimaatatlas gemaakt. Deze wordt in 2019 bijgehouden en relevante thema's worden eraan toegevoegd.	Pm
Ontwikkeling Masterclass	Er worden masterclasses ontwikkeld en aangeboden, vanuit de MRA samenwerking wordt ingezet op het aanbieden van tailor made opleidingen. Doelgroep zijn bestuurders, managers en inhoudelijke professionals van overheden.	€10.000,-

Doorkijk producten na 2019

<i>Verbinding leggen tussen initiatieven uit de MRA en landelijke uitvoeringsprogramma's</i>	<i>Verkennen van initiatieven die bijdragen aan klimaatbestendigheid en koppelen met het bestuursakkoord klimaatadaptatie en het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.</i>	Pm
<i>Beperken gevolgen door grondwateroverlast en –onderlast in stedelijk en landelijk gebied (2020);</i>	<i>Effecten van grondwateroverlast en onderlast in stedelijk en landelijk gebied in beeld gebracht. Te denken aan funderingsproblematiek in stedelijk gebied. Laatste kennis inzichtelijk op dit vlak (juridisch/financieringsmogelijkheden/technische oplossingen) en ontsloten. Inzichtelijk gemaakt waar kennishiaten liggen.</i>	Pm
<i>Slim Watermanagement: beperken van de kwetsbaarheden in het hoofdwatersysteem (2020);</i>	<i>Er loopt een traject om de kwetsbaarheid van de waterafvoer uit de polders en stedelijke gebieden richting de Noordzee te beperken. De MRA wordt hierin meegenomen door verbindingen te leggen met Slim Watermanagement en kansen voor ruimtelijke ordening worden daarbij in beeld gebracht.</i>	pm
<i>Verbinding leggen met initiatieven in de regio en het Rijk. In 2020 moeten overheden klimaatbestendigheid vastgelegd hebben in beleid en handelen</i>	<i>Dat betekent dat de doorwerking van klimaatadaptatie ook uitwerking moet krijgen in de fysieke projecten en ontwikkelingen binnen de MRA. De benodigde inzet is gericht vertaalslag van ambities (2018), doorwerking in beleid (2019) naar praktische uitwerking van maatregelen (2020).</i>	pm
<i>Ontwikkeling van kennis en communicatie instrumenten</i>	<i>Afhankelijk van de behoefte van de lokale overheden, bedrijfsleven en bewoners wordt dit verder vorm gegeven</i>	pm

Aandachtspunten bij het werken aan een klimaatbestendige MRA

Eigenaarschap bij lokale overheden helpt om de ambities voor klimaatbestendige MRA te halen.

Communicatie richting bestuurders - managers en experts, helpt bij het meekoppelen van klimaatadaptatie met andere ontwikkelingsrichtingen.

Vertegenwoordiging vanuit deelregio's, waterschappen en provincies binnen de projectgroep.

De projectgroep MRA Klimaatbestendig wordt gebruikt als klankbord. Het inzetten van programmamanagers vanuit de organisaties van de bestuurlijke trekkers van het programma voor het houden van overzicht blijft aan te bevelen. Daarnaast zijn er thematische trekkers nodig om invulling te geven aan de inhoudelijke actielijnen. Gemeente Haarlem en Waterschap AGV zorgen voor voldoende capaciteit voor coördinatie.

De woningbouwopgave moet niet afleiden van het belang van de andere ontwikkelrichtingen

Door de snelheid waarmee de invulling van de woningbouwlocaties moet plaatsvinden, is gekozen om prioriteit te geven aan de producten die hiermee van doen hebben. Aandachtspunt hierbij is om met een brede blik naar alle ontwikkelingsrichtingen en kansen in het gebied te blijven kijken.

Partijen hebben elkaar nodig om te komen tot eenduidig beleid voor klimaatbestendig handelen in 2020

Er zijn 4 waterschappen en Rijkswaterstaat, 33 gemeenten, 2 provincies, 1 vervoerregio, 4 veiligheidsregio's, 4 omgevingsdiensten met ieder een eigen beleid. Als hier geen overeenstemming in wordt bereikt dan vertraagd dit de uitwerking van klimaatbestendigheid voor de MRA. Dit kan leiden tot onduidelijkheden. Hier is in 2018 een stap gemaakt, doorwerking naar eigen beleid is een aandachtspunt. Communicatie richting partners en commitment van de partners aan de doelen die zijn afgesproken om in 2020 klimaatbestendig te handelen vastgelegd te hebben in beleid.

Borgen van integraliteit

Constante afstemming met de andere ontwikkelrichtingen zowel binnen het Platform Ruimte als bij het Platform Economie en Mobiliteit is van groot belang om de integraliteit te waarborgen.

De waterschappen zijn een relatief nieuwe samenwerkingspartner voor de MRA

Er zijn partijen die cruciaal zijn om de MRA agenda uit te voeren. De positie van deze partijen in MRA samenwerking is punt van aandacht. Samenwerking gebeurt op basis van inhoudelijke kennis. Klimaatadaptatie is voor een groot deel te vinden in de verbinding tussen waterbeheer en ruimtelijke ordening. Die samenwerking op lokaal niveau tussen gemeenten en waterschappen vindt plaats vooral in de samenwerkingsverbanden in de waterketen. Het is een uitdaging om de ontwikkeling van kennis en praktische inzichten in alle samenwerkingsverbanden te laten landen.

Organisatie

